

ІГНАТЕНКО АННА, студентка 1 курсу факультету менеджменту і бізнесу ВП «МФ КНУКіМ»
Науковий керівник: Калініна Л. А., к.п.н., доцент

РОЛЬ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Сучасна епоха характеризується значними змінами цивілізаційного характеру та глобальністю масштабів. Ці зміни не тільки впливають на всі соціальні процеси сучасного суспільства, а й сприяють сутнісним трансформаціям у сфері театрального мистецтва. Слід зазначити, що сучасний театр розвивається в напрямку пошуку різноманітних видовищних форм. Це досягається яскравою сценографією, епатажною грою акторів та великою кількістю вистав-експериментів.

Відбулися зміни у взаємодії драматургії і театру. Деякі сучасні автори орієнтовані на певну категорію споживачів. На це вплинула нова економічна ситуація, докорінно змінивши характер системи художнього споживання. Драматургія сьогодні існує як відповідь на нове соціальне замовлення та, в певній мірі, змушена обслуговувати попит масової культури. З'явилися театральні проекти, які заздальгідь розраховані на масову свідомість глядачів. Являючись комерційно вигідним та одночасно, інтелектуально насиченим продуктом, такі проекти дозволяють репертуарним театрам підвищити касові збори та, разом з тим, не втратити аудиторію глядачів.

Раніше працювала система «митець - твір мистецтва», а в сучасному театрі акцент переноситься на відношення «твір мистецтва - глядач», що свідчить про принциповість зміни самосвідомості митця. Він перестає бути «творцем», так як смисл твору народжується безпосередньо в акті його сприйняття. Відтак з'являються нові стосунки «актор - глядач, відбувається експериментування з глядачем, включення його у гру» [1, с. 30], тобто стираються межі між акторами та глядачами, створюється відчуття реальної участі в подіях вистави. Отже між сьогодишнім мистецтвом і смислом зникає будь-яка визначеність: вони стають суто ігровими. Можна констатувати, що зміни ціннісних орієнтацій суспільства супроводжуються розпадом стійких зв'язків театру та глядачів.

Стосунки театру з текстом також набули специфічного, іноді парадоксального характеру. «Раніше театр виступав у ролі ілюстратора п'єси, а нині погляд на літературне першоджерело лише привід для власного висловлювання» [2, с. 892], митець, як правило, відмовляється від заданих автором параметрів. Але чи можна окреслити припустимі межі втручання постановника до витвору драматурга (літератора)? Ідеться вже не стільки про

скорочення, або навіть перемонтування тексту, а про міру відсторонення від нього. «Театральний твір стає своєрідною, вкрай суб'єктивованою та індивідуалізованою «матрицею» цього внутрішнього світу, плодом духовного самопочування митця у відтворенні його світосприйняття, відчуттях, свідомості... Режисер користується літературним першоджерелом як об'єктом прикладання власних міркувань, засобом власного висловлювання, а з рештою самореалізації» [2, с. 906].

Вільна інтерпретація авторських текстів, є своєрідною природною реакцією на багаторічне панування тоталітарних засад у всіх сферах життя. Ці новації, а також «кардинальне розширення виробничих рамок театру, спричинене майже повним скасуванням цензури» [2, с. 867], свобода від ідеологічного контролю, набуття самостійності в творчості, сприяли появі нової генерації режисерів (Жолдака, Богомазова, Відянського та багатьох інших). Творчість нового покоління практиків сцени призвела, в свою чергу, до кардинальних змін у сфері театрального мистецтва, утворилися нові театри, й нова публіка.

Також серед основних рис сучасного театру можна виділити нові стосунки слова і дії, саме тотальну зневіру до «Слова, як до носія певної інформації, котра відповідає дійсності». Пріоритет віддається позасловесним сценічним постановкам. Все частіше відбувається заміна мовлення іншими засобами театральної виразності. З одного боку це свідчить про обмеженість використання Слова у театральному мистецтві. А з іншого - існує протилежна тенденція - трансформація функціонування слова в мистецтві і загальнолюдській культурі призвела до появи вистав в жанрі «вербатим» («нова драма»), в якій слову відводиться домінуюча роль. Текст стає одиницею документальності замість дії. Монолог, що не редагується, а лише монтується автором, є основною складовою «нової драми». Саме текст, а не подія стає головним чинником дії, формуючи нові умови театральної гри, які більше відповідають сучасним тенденціям культури (домінування проявів реальності над літературоцентричністю в текстах вистав). Мовленнєва форма втілення драматургії у виставі набуває нового, осучасненого, адекватного змісту. Особливо слід підкреслити, що не втрачаючи актуальності, мовлення набуває нового культурного значення і стає носієм не інформації, як було раніше, а стає носієм сценічної дії.

Сучасне театральне мистецтво демонструє прагнення до синтезу. «Продовжуються експерименти із поєднанням у рамках однієї вистави різних за жанром та стилем текстів, підкреслене зіткнення різних, різко відмінних жанрово-стильових «блоків» [2, с. 920]. В одній виставі можуть співіснувати прийоми театрального видовища та мультиплікації, принципи майданного театру та лазерного шоу, елементи цирку та спорту.

Окремо слід сказати про факти злиття комп'ютерних технологій, оскільки використання віртуальної реальності також привносить у театральне мистецтво певні новації. Сьогодні віртуальна реальність пропонує можливість додати до арсеналу засобів нові художні засоби. Існує три варіанти

використання віртуальної реальності в театрі: проекція сцен на екран, який стає «другою сценою», віртуальність декорацій та участь в театральній виставі поряд з реальними акторами віртуальних героїв.

Театр - це інструмент для виробництва простору-часу, протилежного реальному, емпіричному, та - одночасно - сполученого, суміжного з ним. Так і віртуальна реальність за допомогою тримірних графіки та звуку створюють простір, майже реальний для користувача. Театр і віртуальну реальність поєднує така особливість як ефект занурення та інтерактивність.

Слід зазначити, що сьогодні вимоги до інтерактивності у глядачів зросли. Така вимогливість формується саме завдяки високому рівню комп'ютеризації суспільства. Використання комп'ютерних технологій в театральних виставах вимагають існування специфічних драматургічних текстів. Але в той же час, звертаючись до віртуальної реальності театр відображує стан сучасного суспільства, в якому більшість реальних речей замінено знаками. Безумовно, вплив віртуальної реальності на театральне мистецтво не обмежується лише технічним втручанням. Мова йде про зміну самої сутності мистецтва в епоху новітніх медіа-технологій. Коли мистецтво, самотньою рисою якого є гра актора, реальної людини, «тут і зараз», дозволяє собі замінити деякі компоненти сценічного ансамблю екранною проекцією, відцифрованим зображенням, що свідчить, напевно, про проникнення духу знеособлювання, уніфікованості в театральне мистецтво. Воно стає привабливим для масового глядача, але втрачає при цьому свою ауру, перетворюючись із театру в медіа-театр, в віртуальний театр. Можливості медіа-театру покаже час.

Все вище сказане дозволяє зробити наступний висновок про те, що сучасна сучасна соціокультурна ситуація України та світу, так чи інакше, відображається і на театральному мистецтві, тому неможливо розглядати сучасні театральні процеси відокремлено від реалій сьогодення. Сучасна культура спрямована на глобалізацію, вона формує інший тип світобачення і світорозуміння. На противагу тенденціям нормативності та уваги до правил виразності в попередню епоху (XX століття), XXI століття характеризується надмірністю художніх пошуків, поглибленою метафоричністю та символікою в мистецтві. Спостерігається заперечення традицій театрального мистецтва, відбувається становлення нового типу художнього бачення, зміна критеріїв художності. Актуальними залишаються питання призначення, можливості та роль художньої творчості в духовному бутті людини.

Література:

1. Мірошніченко Н. Неоритуальність у театрі постмодернізму // Кіно. Театр. - 2001. - №1. - С.28-30.
2. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін. - Київ: Інтертехнологія, 2013. - 1054 с. іл.